

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення функціонування української мови як державної»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

В ухваленій 15 січня 2026 року Постанові №4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави» Верховна Рада України відзначила, що «утвердження і захист української мови, формування українськомовного середовища на всій території України у всіх сферах суспільного життя є критично важливими для національної безпеки, державної єдності та сталого розвитку України. Необхідні для цього законодавчі та управлінські рішення мають ухвалюватися відповідно до інтересів української державності і майбутнього українського народу, незважаючи на протидію держави-агресора чи будь-який інший зовнішній тиск. Захист і розвиток української мови залишаються серед першорядних завдань усіх гілок державної влади в Україні, об'єктом уваги і піклування громадянського суспільства».

Пунктом 4 зазначеної Постанови Верховна Рада доручила Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики підготувати законодавчі пропозиції, спрямовані на посилення утвердження і захисту державної мови. Відповідно до цього доручення та враховуючи семирічну практику застосування Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», що набрав чинності 16 липня 2019 року, створена комітетом робоча група за участі народних депутатів, представників органів державної виконавчої влади, Уповноваженого із захисту державної мови, громадських організацій та експертів з мовної політики підготувала цей законопроект.

2. Цілі та завдання законопроекту

Проект має на меті посилити і осучаснити правові механізми забезпечення функціонування української мови як державної, захисту права громадян України на отримання інформації та послуг державною мовою, усунути прогалини в мовному законодавстві, узгодити норми окремих законів із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроект вносить зміни до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та інших законодавчих актів – загалом до 22 законів.

Зміни до Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», зокрема:

поширюють вимогу володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків на народних депутатів України, керівників державних наукових установ та державних закладів культури, приватних виконавців, арбітражних керуючих, аудиторів тощо;

передбачають відповідність офіційних документів і текстів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності стандартам державної мови;

поширюють захист права використовувати українську мову на роботі також на час прийому на роботу;

зобов'язують при реалізації в Україні комп'ютерної програми без користувацького інтерфейсу державною мовою попереджати про це користувача до придбання такої комп'ютерної програми;

встановлюють, що при виконанні текстової та візуальної інформації для загального ознайомлення розмір шрифтів тексту іншою мовою не може бути більшим за розмір шрифтів тексту державною мовою;

доповнюють Закон новою статтею 34-1 «Державна мова у сфері оздоровлення та відпочинку дітей»;

встановлюють, що за будь-яких обставин особа, яка бере участь у заході, передбаченому статутом громадського об'єднання, політичної партії чи іншої юридичної особи, не може бути позбавлена права використовувати державну мову;

уточнюють процедуру розгляду скарг та здійснення заходів державного контролю Уповноваженим із захисту державної мови;

передбачають посилення санкцій за порушення вимог Закону щодо обов'язкового застосування державної мови: за такі порушення Уповноважений із захисту державної мови накладає на відповідних суб'єктів господарювання штраф у розмірі від чотирьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (або оголошує попередження, якщо порушення вчинене вперше), за повторне протягом року порушення - у розмірі від однієї тисячі двохсот до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Зміни до Виборчого Кодексу України закріплюють обов'язок членів виборчих комісії володіти державною мовою та застосовувати її під час здійснення своїх повноважень, приводять у відповідність із Законом «Про забезпечення функціонування української мови як державної» вимоги щодо підтвердження кандидатами на виборні посади рівня володіння державною мовою. Аналогічні зміни щодо членів комісій вносяться й до Закону України «Про всеукраїнський референдум».

Змінами до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до повноважень місцевих рад віднесено створення умов для розвитку і функціонування української мови на відповідній території, сприяння її популяризації, зокрема шляхом поширення знань про українську мову та її роль у розвитку української та європейської культури.

Змінами до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» до повноважень місцевих держадміністрацій віднесено сприяння розвитку мов корінних народів та національних меншин (спільнот) України.

Відповідно до змін до Закону України «Про позашкільну освіту» не допускається використання в освітньому процесі у позашкільній освіті державної мови держави-агресора.

Зміни до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» передбачають, що мова у сфері оздоровлення та відпочинку дітей визначається Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», а працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку забезпечують створення для дітей українськомовного середовища й дотримання вимог мовного законодавства.

Відповідно до змін до Закону України «Про культуру» забороняється публічне виконання, публічний показ, публічна демонстрація творів, виконуваних державною мовою держави-агресора, а також фонограм, відеогам та музичних кліпів, що містять їх зафіксоване виконання.

Зміни до Закону України «Про громадські об'єднання» передбачають, що громадське об'єднання може викласти свою власну назву, поряд з державною мовою, іноземною мовою, мовою корінного народу України або національної меншини (спільноти) України, крім державної мови держави-агресора або держави-окупанта.

Змінами до Закону України «Про дипломатичну службу» до основних завдань дипломатичної служби віднесено забезпечення розвитку і поширення української мови за кордоном.

Зміни до Закону України «Про повну загальну середню освіту» встановлюють, що приватні заклади освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти за кошти фізичних та/або юридичних осіб, мають право вільного вибору мови освітнього процесу за винятком мови, що є державною (офіційною) мовою держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом.

Решта змін до законів мають переважно технічний характер. Зокрема, з законодавчих актів вилучаються згадки про Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 року № 5029–VI, який втратив чинність з моменту ухвалення Рішення Конституційного Суду № 2-р/2018 від 28 лютого 2018 року про визнання його неконституційним.

4. Правові аспекти

Правовідносини у зазначеній сфері регулюються Конституцією України, Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», іншими нормативно-правовими актами.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень законопроекту не потребує додаткових видатків з Державного бюджету України.

6. Прогноз результатів

Прийняття законопроекту сприятиме утвердженню і захисту державної мови у всіх сферах суспільного життя відповідно до приписів статті 10 Конституції України, захисту права громадян України на отримання інформації та послуг державної мовою, гармонізації українського законодавства і його

приведенню у відповідність із положеннями Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Народні депутати України

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Потураєв Микита Русланович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000002A672E00C61EDE00
Дійсний до: 13.01.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
94д9/1-2026/165495 від 13.07.2026

2287289